

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

„Beiträge zum Bildungsproblem der höheren Mittelschule“. Sonderdruck aus der „Schulpraxis“, Monatsschrift des Bernischen Lehrervereins, XXI. Jahrgang, Heft № 7.

Удружења швајцарских гимназиских и бернских средње-школских наставника приредила су у Берну, од 4 до 10 октобра 1931 године, феријални курс са 75 предавања од по једног до пет часова. Циљ ових предавања био је, да се посетиоци курса упознају са најновијим резултатима оних грана науке, које се предају у средњим и нижим стручним школама. Међу предавањима било је и чисто педагошких. Али, како је баш ова грана науке у наглом развоју у наше време, било је немогуће да се, на одржаном курсу, узму у разматрање све њене нове тековине. И, да би се ово унеколико накнадило, приређивачки одбор издао је, као сепаратно издање бернског листа „Schulpraxis“-а, XXI година № 7, „Прилоге ка проблему образовања виших средњих школа“ са девет разних расправа, од којих су осам на немачком и једна на француском језику. Ту су расправљана питања: 1). „Битни закон образовања и садашња криза хуманистичког идеала образовања“, 2). „Циљ и пут хуманистичке гимназије“, 3). Циљ васпитања у матурским школама“, 4). „Проблем више средње школе“, 5). Нижи ступањ више средње школе“, 6). „Из нове школе“, 7). „Сократ“, 8). „Музичко васпитање у средњој школи“, и 9). „О питању претходног образовања гимназиских наставника за свој позив“. — Ми ћемо, ради целине, приказати све ове расправе редом, како су штампане у „Прилозима“.

1). „Das Wesensgesetz der Bildung und die gegenwärtige Krisis der humanistischen Bildungsideals“, von Prof. Dr C. Sgancini, Bern, S. 1—12¹⁾. — На челу „Прилога“ је расправа бернског професора С. Sgancini-а. По његовом мишљењу апсолутно идеално схватање васпитања, како је изражено у Песталоцијевом спису „Лабудова песма“ и хришћанском учењу о савршенству, продукат је само претераног идеализма (S. 6). Оно је, према његовом релативистичком схватању, бескрајни задатак и као такво празна могућност. По пишчевом мишљењу главни рад нашега времена треба да

¹⁾ S, са бројевима у заградама, односи се на стране „Beiträge...“

се састоји у рушењу те празне могућности, тога апстрактно-рационалног логоса, и стицању уверења о његовој привремености (S. 5). Јер успех у васпитању једнога човека, изградња његовог карактера, не може се постићи могућношћу, већ разноврсном стварношћу, коју даје релативно становиште у области васпитања. Стварост чини карактер. Отуда — по мишљењу професора Dr Sgancini-a — природни закон образовања мора бити упућен на форму. Он гласи: „Од примитивне конкретности, преко формалне строгости логике, навише ка последњем циљу више духовне или умно одређене карактерности“. Тај закон образовања важи у развутку и човечанства, и појединаца. Он је етички, психолошки и педагошки. Са његовог становишта може се једино говорити о хуманом образовању, о образовању ка чистој човечности, у строгом смислу. Стога је он једини у стању да новој педагогици да јединствени смисао (S. 7).

У своје даљем излагању проф. Dr. Sgancini каже, да је духовно човечанство, пробуђено из доматске дремежљивости, одвојило могућност од стварности. Оно је одбацило захтев, да се човек враћа на рационалну свест, па била она са циљем или слободна од њега (S. 9). Битни закон образовања најсигурнији је пут ка конкретном сазнању, ка хуманости као самопознању. Он је вечни закон у људском унапређивању (S. 11).

2). „Ziel und Weg eines humanistischen Gymnasiums“, von Dr. K. Wyss, Biel. S. 13—20.— У другом прилогу критички је приказан рад досадашње гимназије. Столећима — каже Dr. Wyss, писац овог прилога — околина је безобзирно натурала човеку свој закон. И кад је значење закона откривено, уместо да буде одбачен, он „је постао идол“. На човека је почело да се гледа као на резултат спољашњих прилика. Као последица свега тога дошло је, нарочито за време рата, опустошење и душе и тела. Али у највишем триумфу материјализације почела је поступно да се јавља чежња за изгубљеним; почео је да избија скривени захтев: „Више душе“! (S. 13).

Dr. K. Wyss налази, да је школа 19 и 20 века подбацила. Досадашња парола: „Учи све, што можеш“, противна је образовању. Непрегледно знање и многе способности, који би некад у животу били можда и од користи, не смеју се трпати у програме за рад. Мерило за одређивање програма мора бити унутрашњи развитак васпитаника (S. 14). По мишљењу Dr. K. Wyss-a

основ школског образовања треба да је страхопоштовање пред духом и природом, „Неговање смисла стварности и истине“ треба да је задатак школе. Брижљив, умерен и пригодан рад са појавама и предметима може једино унапредити животну снагу деце и оспособити њихов младалачки дух за правилно суђење (S. 17).

За такво образовање потребно је школовање, које ће водити дечју пажњу са извора у стања садашњости и задатке будућности (S. 15—16). Такав пут је у идеји хуманистичке гимназије. Само њу би требало остварити. Појам „хуманистички“ погрешно се схвата, ако се меша са појмовима: „филолошки“, „класично-филолошки“, или „научни“ (S. 18). Хуманистички значи пут ка „вишем људском образовању“, ка животу у вишем смислу (S. 17).

3) „Das Ziel der Erziehung auf der Maturitätsschule“, von Dr. E. Fiedler, Rektor, Zürich, S. 20—31. — Насупрот педагошком релативизму проф. Dr. C. Sgancini-а штампана је, на трећем месту у „Прилозима“, расправа цюришког ректора Dr. E. Fiedler-а о циљу васпитања са гледишта педагошког позитивизма. Ректор E. Fiedler, у обради овога важног проблема, полази са гледишта И. Канта, да је највећа дужност за човека да зна, шта мора бити па да буде човек, — и верује, да човек постаје човеком тек васпитањем. Са Ј. Г. Фихтеом опет слаже се у томе, да човек треба увек да ради по своме назначењу. По његовом мишљењу И. Канта и Ј. Г. Фихтеа продужили су: Ј. Х. Песталоци, а од новијих педагога проф. Dr. П. Хеберлин. Ј. Х. Песталоци спојио је погледе И. Канта и Ј. Г. Фихтеа, па је зато и могао рећи: „Ја усавршавам себе, ако оно што треба да чиним, поставим себи за задатак онога, што хоћу“. Исто тако апсолутни циљ у васпитању признаје и проф. Dr. Хеберлин. Он гледа крајњи циљ у чисто духовном човеку, у потпуној владавини над нагонима, и идентификује га са безусловном преданошћу највишој идеји или вољи Божјој. Испуњавањем те највише воље човек унапређује и себе и човечанску културу, и постаје њен носилац. Ректор E. Fiedler усваја то схватање циља у васпитању, а постављање циља за масу одбацује као противуречност (S. 26).

Према томе васпитни циљ матурских школа треба да је школовање не само разума, већ и воље. Сваки ученик средње школе треба да се оспособи за добротворно увршћивање у

животну заједницу и потчињавање културним задацима. Он треба наставом и васпитањем да се доведе до духовне зрелости (S. 27—28). Доћи ће време — каже ректор E. Fiedler — кад се вредност средње школе неће ценити по изобиљу и избору знања, већ по дубини њених васпитних утицаја на омладину (S. 31).

4). *Le problème de l'école moyenne supérieure*, par A. Favrot, recteur de l' Ecole cantonale, Porrentruy, S. 31—35. — Питање о наставном градиву и образовању у вишим средњим школама расправља ректор Dr. A. Favrot. По његовом мишљењу средње школе претстављају прелазни ступањ између основне школе и универзитета. Ту спадају све врсте гимназија, учитељска и трговачка школа, а донекле и техничке школе (S. 31). Њих св заједнички циљ је, да код младих и даровитих људи развију вољу и способност за рад на спекулативном и практичном пољу живота. Али, поред тога заједничког циља, виша средња школа — у својим разноврсним поделама — има и специјалне циљеве. Тако, гимназија треба да припреми ученике за више образовање, а остале врсте средње школе за вршење стручних позива (S. 32). Према томе гимназије морају имати само припреман карактер. Оне треба да положе основ за лични, научни, рад давањем само општих знања. Учитељске, трговачке и техничке школе пак, поред општих знања, морају дати ученицима и стручна знања, која су им потребна за доцнију професију (S. 35).

Посећивање више средње школе треба да је приступачно свакоме, ко има способност за умни рад. Она треба да окупи елиту младих људи. Ово није у сагласности са принципима јединствене школе, која је истакнута као дело демократског уређења државе, али га писац расправе ипак усваја. Јер, и поред свога демократског убеђења, он налази, да би била велика погрешка примати младе људе без избора у средњу школу. Тиме би се умножио број незапослених интелектуалаца, и они би били велика опасност за праву демократију. Незапослени интелектуалци рушили би заједницу, која им је дала могућност, да оду на погрешан пут (S. 34).

5). „Die Unterstufe der höheren Mittelschule“, von Dr. A. Kurz, Bern. S. 36—59. — Право постојања, па чак и неопходност, једнога нижег супња средње школе, који би био органски спојен са вишим ступњем, писац ове студије изводи

из циља универзитетског образовања. Универзитет тежи, каже он, да из интелектуалне елите, вежбањем и радом, образује здраве, поверљиве и услужне људе. Тај циљ образовања не може се постићи, ако се не води рачун о припреми за универзитет (S. 57); ако се не узима у обзир потреба спајања објективне вредности и формалног образовања у већој мери још код ученика средње школе (S. 39). Да би се са овим опет могло рачунати, потребно је, да нижи ступањ, у плану учења и начину рада, буде изведен у сагласности са вишим ступњем средње школе.

Тип грађанске школе не може задовољити ове потребе. Исто тако неподесна је и ваша сталешка школа у Немачкој, која се наслања на основну школу а има девет разреда. По мишљењу писца ове студије најподеснији тип је прогимназија са диференцирањем тек у петој години. Прве четири године прогимназије довољне су за проценивање дечје даровитости и наклоности за позив. Четворогодишња основна школа пак задовољава демократске принципе о заједничком и слободном школовању. Уколико се доцније буде указала потреба за ово, треба олакшавати прелазе у средњу школу и школовање у њој. Ко спречава даровите људе у томе, тај не жели, да сваки човек у животу своје дође на право место. Али, писац наглашава и то, да школска невоља нашега времена не долази од организаторских погрешака, већ од омаловажавања практичних радова и навале на академске позиве (S. 58). У Швајцарској, од 1900 до 1928 год., број матурских сведоцаба попео се од 635 на 1294 (S. 41).

6). „Aus der neuen Schule“, von Dr. A. Feldmann. Glarus. S. 59—65. — О новој школи у Немачкој дао је приказ Dr. A. Feldmann. Он је дуже времена проучавао тамошње школске прилике и у једној опитној школи, у школи Карла Маркса (раније реална гимназија цара Фридриха), коју приказује, провео је целу 1930/31 школску годину.

Школа Карла Маркса је нов тип школе, каквих није било до рата. То је „школа подизања“, у којој културни предмети чине језгро наставе (S. 50). У погледу уређења ова школа одбацила је ауторитет и проводи самоуправу и самоодговорност ученика у целокупном школском раду. Учитељ је само вођ разредне заједнице (S. 61). И, ако је главна карактеристика старе школе издвајање деце; ако се у њој ишло на то, да се цело-

купна делатност наслања на инстинкте, на честољубље и страх, на забрану узајамне помоћи и онде, где је тражи осећање другарства, — у новој школи ради се на томе, да се баш ово истакне као суштина школског живота. Исто тако велике су разлике и у питању о даровитости деце (s. 62). Школа Карла Маркса стоји на гледишту, да се све врсте способности могу учинити плодним за наставу, па зато и тражи средства и путеве да унапреди мисао јединственој школи (S. 60). У њој се проводи синтеза, која одговара стварности (S. 64). Ту је принцип радне наставе примљен у потпуности; ту је јединство школског рада и живота (S. 65).

7). „Sokrates“, von Dr. Chr. Döttling, Burgdorf. S. 66—72. — Изучавањем Сократа, према Платоновим дијалозима, могу се, како мисли Dr. Chr. Döttling, на најлакши начин развити интелектуалне и волициналне моћи младих људи. Они су у доба, кад би се Сократ могао обрађивати с њима, у критичном развоју. Код њих почиње онда самопроцењивање, па је зато потребно, да се — место придавања важности туђем утицају — лектиром овакве врсте буди у њих воља за самоваспитањем (S. 67). Dr. Chr. Döttling верује, да би се Сократовим разговорима могао изазвати потстрек за убеђење, а чувеном његовом изреком: „Ја знам, да ништа не знам“, уздигло мишљење (S. 67 — 68). Од нарочитог значаја за васпитање су пак његови етички разговори. Сократа не интересује космос, већ људи. Њега интересују Атињани и њихов град. Са најбољима од њих и он је желео добра граду. И више од тога. По његовом мишљењу добро не садржи у себи само увиђавност, већ и дело. Таквим својим учењем он савлађује софистички рационализам и даје сазнању стварни циљ; даје му моралну дужност (S. 71).

Dr. Chr. Döttling налази, да је личност Сократа згодна прилика за изучавање, и да се гимназиској омладини мора претставити живо, ако се жели добар подмладак (S. 72).

8). „Musikerziehung in der Mittelschule“, von S. W. Schmid, Burgdorf. S. 73 - 75. — Са дубоким познавањем важности музике за васпитање S. W. Schmid даје добре савете за њено изучавање у средњој школи. Дела великих композитора — каже S. W. Schmid — служе као културна документа испољавања људског духа. Они траже категорички нашу службу; траже службу духу, преданост нечему надличном. Музика је уметничко објављивање „објективног духа“. Она је „кри-

сталисан дух“ и као таква неисцрпан извор снаге за свакога, ко јој са преданошћу служи (S. 73). Васпитне установе, у које спада и средња школа, не смеју одбацити музику. У њима треба предавати музику, још од самог почетка школовања, са по два часа, а у средњим школама завести два испита из ње: у нижем и вишем течају. Тиме би се дао музичком васпитању, по мишљењу S. W. Schmid-a, бољи импулс (S. 74).

9). „Zur Frage der Vorbildung des Gymnasiallehrers für seinen Beruf“, von Prof. Dr. O. Schulthess, Bern. S. 75—87. — Питање о претходном образовању гимназиских наставника интересовало је професора O. Schulthess-a још од почетка његове академске каријере. Оно је старо, али не толико, колико мисле млађи нараштаји. Пре 50 година, каже проф. O. Schulthess, кад је он студирао, ни један његов професор није мислио о томе. Али времена су се променила. Данас се не гледа на универзитет као на установу, која треба да образује само научника, иако број фанатика са таквим схватањем још није ишчезао (S. 76). Живот је истакао потребу, да универзитети треба да упуте своје ученике и у знања и умења, која су им потребна за доцнији рад. И то не унижава универзитет. Напротив, он тиме испуњује само свој прави задатак.

Професор O. Schulthess наглашава, да су швајцарски универзитети: Basel, Bern и Zürich, увели нарочите курсеве за претходно образовање гимназиских наставника. На Базелском универзитету тражи се од кандидата, да проведу читаву годину заједно са кандидатима учитељских и грађанских школа, а на Бернском и Циришком универзитету: стручна спрема са положеним испитом из теориске и практичне педагогике. На Циришком универзитету од пре кратког времена постоји чак и катедра за дидактику више наставе. Професор Schulthess мисли, да педагошко-практично припремање гимназиских наставника не треба да буде опширно и да иде у стручну спрему. По његовом нахођењу довољно је, ако се — као на Бернском универзитету — тражи од кандидата, да су посећивали педагошки курс најмање један семестар, са по три часа недељно; затим практичне вежбе у свима разредима неке гимназије под надзором наставника, за време од 6 до 7 недеља, и испит. Поред овога, по нахођењу проф. O. Schulthess-a, семинари универзитетских професора треба да буду установе, у којима ће се научна истраживања спајати с обзирима за доцнију праксу. Такав се-

минар он је имао за све време своје академске службе, и називао га: „Philologisch-pädagogisches Seminar.“¹⁾

Али за наставнички позив потребан је и таленат. Без талента не може се постићи ништа нарочито, ма се радило и са највећом марљивошћу. За наставу, као и за уметност, важе речи Вагнера, које је рекао једном учитељу певања: „У уметности све почива на живом примеру“ (S. 87).

Све приказане расправе темељна су проучавања најистакнутијих нитања из области педагогике за више школе. Оне су далеко од тога, да би се могле назвати простим маштањима дотичних аутора. То су образложене студије, са обимном литературом, којом су се њихови аутори служили, или прикази онога, што су сами сазнали. „Beiträge zum Bildungsproblem der höheren Schule,“ као научна књига, могла би се препоручити свакоме, кога интересује проблем средње школе. Само штета је, што су сеперати штампани у малом броју; штампани су искључиво за посетиоце курса, те се тешко може доћи до њих.

Др. Јордан П. Илић

Fiebig Paul D., Der Talmud, seine Entstehung, sein Wesen, sein Inhalt, unter besonderer Berücksichtigung seiner Bedeutung für die neutestamentliche Wissenschaft, dargestellt von Ed. Pfeifer. Verlag, Leipzig 1929 (VI. 140 s.) 8o RM 5.50.

Данас се све више увиђа, у богословској науци, да се без доброг познавања Јудејства, многе ствари из живота Христовог и јеванђеља не могу добро разумети. Шта више, да оне, управо, имају свој корен у Јудејству, нарочито у талмудској литератури. Због тога се поклања све већа пажња изучавању Талмуда и расветљавању прилика Христовог времена. Поготово, када се многе ствари износе или из непознавања или из хотимичног извртања, да се распири што већа расна мржња, или да се добију прљаве политичке користи. Зато се све више указује потреба да се што већи и шири круг публике упозна са талмудском литературом, да се уведе, колико је могуће, у дух Талмуда и упозна са његовом садржином.

¹⁾ Проф. Dr. O. Schulthess предавао је на Бернском универзитету класичне језике.

Тој сврси намењена је и горе цитирана књига приватног доцента (сада већ професора) за Нови завет на лајпцишком универзитету и добро познатог радника на изучавању Јудејства. Пошто је писана за шире, нестручњачке, кругове са жељом да упозна и поучи, нема строго научни карактер, него је састављена и писана на популарни начин. Писац настоји да даде у једном мањем делу потпуну слику талмудског начина учења и мишљења и да упозна са самим садржајем, при чему поклања нарочиту пажњу стварима које се могу односити на хришћанство или на материјал који се данас, на жалост, злоупотребљава у борби против Јудејства.

Иза мањег увода писац говори у кратким потезима. I. „О постанку Талмуда“ (стр. 1.—14.), његовим деловима и редакторима, местима постанка и његовом језику као и о појединим учитељима.

При набрајању „редова“, при томе, могао се мирне душе метнути и њихов јеврејски назив („sedarim“) када се већ спомињу и јеврејска имена трактата, а могла се споменути и разјаснити и обична јеврејска ознака за Талмуд („Šas“). док се уз некоја јеврејска имена требао ставити и њихов превод односно значење им, тако на пр. за саму реч Talmud (= учење), затим стр. 2. Teharoth (= „чишћења“), стр. 3. Gemaга (= „потпуно“, „употпуњено“, „научено“), Baraita (стр. 5. = „вањско“, „ван Талмуда“), Tannaiten (стр. 5. „учитељи“, „предавачи“), Amoräer (= „тумачи“, „излагачи“). — Rabbi (Jehuda Hanasi) није само „скупљач и сређивач“ (стр. 4.) материјала, него он одлучује и које ће се ствари признати као оне које имају пуну вредност. Он хоће да даде уџбеник халаха (правничких тумачења законских одредаба) (исп. H. Strack, Einleitung in Talmud und Midraš, München 1930, 6. Aufl. стр. 17), док непризнате халахе остају као „Barajta“ изван збирке. При набрајању школа (стр. 7) могла се споменути и она у Лиди (Акибина), у Уши и Bet-Segarim-у (Jehud-e Hanasi), а код набрајања главних учитеља (8—9) требало је јаче истаћи R. Meira R. Jehudey Hanasi, а исто тако требало је споменути и главне учитеље из Вавилоније (нарочито R. Hija-y и Hošaj-y).

У II. делу „Суштина Талмуда“ (стр. 15—22) аутор сасвим тачно наглашава да халаха као излагање законских прописа, у првом реду, мора имати казуистички карактер, јер се ради о правничком начину мишљења (стр. 15). При томе то мишљење

није слободно, него оно само изводи своје закључке из права које већ постоји. Равини и овде нису етичари него егзегети. Зато и при решавању важног питања о односу Јудеја према нејудејцима, према државним законима паганских држава или борби са иноверцима, равинске су одредбе више политичко-религиозне него етичке, (1. светост Божјег имена, 2. путеви мира 3. државно право је обавезно право, стр. 19).

Добро би било, при томе, да се дало неколико примера те казуистике и начина изражавања, да сваки лаик добије ма и најмањег појма о томе, јер иначе Gemara, на први поглед, изгледа као најгора мешавина свег могућег материјала.

У III. (највећем) делу: „садржај талмуда“ (стр. 23—138.), писац нам не пружа садржај по уобичајеном реду како се налази у Талмуду (по седерима и трактатима), него настоји да у првом реду пружи оно што би нам „разјашњавало порекло хришћанства односно новог Завета“, а затим и оно што ће нам показати како су се многе талмудске изреке криво схватиле, из незнања или из непажње (стр. 23.).

Због тога у првом поднаслову: „Изреке“, доноси неколико изрека „отаца“ (из трактата Derek eres zuta: Abof) о вредности добротинства (под именом правда, праведност као и Матеј 6, 1,) који много потсећају на начин изражавања Христовог. Исто то настоји показати у „поређењима“ (Gleichnisse стр. 26.) где долази исти начин изражавања као и код Христа (цар = Бог, гозба = живот на оном свету, слуге = људи; Sabbat 153 а), „Догађаји,“ (Vorkomnisse стр. 28), „чуда“ Wundergeschichten;) (стр. 31).

После тога наводе се примери који су важили за односе Јудејства и Хришћанства, као и за просуђивање самога Јудејства. Најпре се говори о „ius talionis“ (стр. 32.) и наводи се неколико текстова, затим о „прељуби“ (Ehebruch, стр. 36) и о односу са нејудејцама, при чему се позива и на јеврејска дела која не спадају у Талмуд („Sulhan aruleh“, „Мишне тора“ Maimonides-а). Затим „о налазу“ („Fundgesetz“ стр. 44) при чему се наводе и равинска мишљења о томе да ли Јудејац треба да врати, ако нађе, оно што је нејудејац или хришћанин изгубио.

Расправља се и питање брачних интимности („Eheintimitäten“ стр. 62) а и то због тога да се уклоне лажне приче о Јудејству. Због тога је и посебна глава о празноверици са крвљу и ритуалном убиству“ (Blutaberglaube, Ritualmord, стр. 74),

јер и данас, на жалост, има људи који верују у та обеђивања Јевреја. Одељак о Кабали („Qabbala“, стр. 72) заправо не би требао да се налази у књизи, јер она не спада у Талмуд, док је интересантно поглавље о „клању“ животиња („Das Schächten“ стр. 80), Није од мањег интереса ни одељак: „Исус у Талмуду“ („Jesus im Talmud“ стр. 82) где наводи места као и литературу за то питање.

На концу се споменула и важност Талмуда за богослова, историчара, медецинара и правника (стр. 88; додуше у врло малом обиму, а то питање, за право и нема никакве везе са насловом књиге) и „астрологија“ (стр. 89) а на крају се дају примери из самих талмудских трактата: „о дану измирења“ (Јома; стр. 92.) при чему се спомињу и данашњи обреди, који немају са Талмудом никакве везе, а исто тако, посвећено је неколико речи и многонападаном питању „kol nidre“ (стр. 99.) (о уништавању завета и заклетави), затим се ређају трактати „Sabbat“ (стр. 102.). „Sanhedrin“, „Makhot“ („батињање“) Aboda zaga (идолоповлоштво), Megilla (свитци књига), Berakhot (благодарења), Abot (изреке отаца).

За закључак књиге стављене су „јудејске изреке и пословице“ (стр. 120), затим питање неге сиромаша (124) и описивање обреда пасхалне вечере (128), суботног qiddusā (131) и „трисвете“ молитве (136).

Књига г. Фибига израђена је врло марљиво. И ако се у њој налази разнолики материјал који, често, нема везе са самим Талмудом, ипак ће ти одељци добро доћи свакоме, ко хоће и жели, да се обавести у главним потезима о јудејском начину мишљења и веровања, а добро ће доћи и да се сузбије многа пакосна и неистинита верзија, која се још и данас шири против Јевреја.

Др. Д. Глуцац.

УРЕДНИК
Д-р ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ

ВЛАСНИК У ИМЕ БОГОСЛОВ. ФАКУЛТЕТА
ПРОТА СТЕВ. М. ДИМИТРИЈЕВИЋ

За штампарију „Привредник“ Кнез Михаилова улица 3. — Телефон 21-450.
Живојин Д. Благојевић, Кондина 10. Београд.